

חלופות לקומפוסט תגובות והצעות של הציבור

בעד דש"ן ונגזרותיה (ראו עוד "צרות הצעות")

- 1. הצעתי: בוודאי שורש דש"ן!**
בנוסף: נראה לי שיותר מתאים זכר ולכן אני בעד **דושן**, **מדשן** והדשנה.
מוניקה גרינבאום, ג'וינט ישראל
- 2. למרות שהתהליך הוא של ריקבון, התוצאה היא של דשן. מאחר ולתהליך הריקבון יש הקשר שלילי, ולדשן יש הקשר חיובי של שיפור, עדיף לבחור בשורש דש"ן.**
ד"ר צחי ארנון, פסיכולוג קליני ורפואי
- 3. ברצוני להציע – מתוך מחשבה חופשית בלבד, ולא דווקא מהיכרות מעמיקה עם מבני השפה – כמה חלופות למילים קומפוסט, קומפוסטר וקומפוסטציה.**
גם כאן הבסיס הוא **דש"ן**.
קומפוסט – **דְשְנָה** (ההגייה כמו תוכנה, אמנה)
קומפוסטר – **דְשְנִייה** או **דְשְנֵר**
קומפוסטציה – **דְשְנֵן** ואולי אפילו **דְשְנֵות**.
נופר קידר
- 4. קומפוסט – דוֹשֵן** (במלעיל)
קומפוסטר – **מְדֵשֵן**
קומפוסטציה – **הַתְדֵשְנֵות** (בנין התפעל, משום שאחת המשמעויות של בנין זה היא פעולה חוזרת)
GB
- 5. שורש דש"ן עדיף בהרבה בעיניי, הן מבחינת האסוציאציה הלא נעימה שמלווה לשורש רק"ב, שכדאי להימנע ממנה בכל הקשור לקומפוסט, והן משום ששורש דש"ן הוא הבנה נכונה יותר של מהות העצם והפעולה.**
הגר אזולאי
- 6. כל המילים מהשורש רק"ב הן בעלות קונטציות דוחות, ומניסיוני העשיר בתחום, קומפוסטציה הנעשית כהלכה אינה דוחה כלל.**
אני מחבב מאוד את כל המילים מהשורש **דש"ן**.

ברור לי שהמילה העברית לקומפוסטר צריכה להיות **מדשנה** בנקבה ולא מדשן בזכר. אמנם נכתב כי "מעפר באת ואל עפר תחזור" אבל כולנו יודעים שדבר פורה כמו האדמה הוא נקבה – אמא אדמה. ובקומפוסטר מה שנוצר הוא רקמת אדמה חדשה ופורייה. אני מודה לאקדמיה על הזכות להביע את דעתי בעניין.

עודד גלעד, מרכז הטיפול בפסולת בנייה, מחוז מרכז, המשרד להגנת הסביבה

7. דושן, דישונית וריקוב

הערותיי ייסובו בעיקר סביב הצליל והאסוציאציות הצליליות שהמילים שהצעתם מעוררות. כמו כן אציע מילים משלי.

אתחיל בדוגמה של טקסט עם המילים שאני מציע או מצדד בהן, וזאת כדי לנסות ולהיווכח אם המילים שאציע ואנמק בהמשך ניחנו ביכולת להיות מובנות באופן מידי, ללא הסברים מקדימים: "את הדושן מכניסים לדישונית לשם ריקוב. בתהליך הריקוב, הדישונית מרקבת את הזבל האורגני לכלל דושן בעזרת חיידקים המצויים באוויר ובקרע. בדושן משתמשים לשם דישוון הקרקע החקלאית באופן שאינו מזהם את מי התהום."

ראשית, מוצאת חן בעיניי המילה **דושן**. יש בה אסוציאציה צלילית למילה יושן, שהרי חלק מהתהליך הוא סוג של "יישון" הזבל האורגני.

אינני בעד שימוש בשורש רק"ב (למעט בעניין הקומפוסטציה, ראו להלן), שכן הוא מיועד לכל מה שמרקב, ויש בזה אסוציאציה שלילית ביותר. במילה קומפוסט ישנו מרכיב חיובי בלבד (הרכבה, חיבור), וכן בכל תהליך של יצירת זבל אורגני יש רק חיוב ולא שלילה.

שנית, אני הייתי מעדיף את המילה **דישונית** לאותו מכל או מכשיר שבעזרתו מכינים את הדושן: "את הדושן מכינים בדישונית." "כמה דושן מכילה הדישונית שלך?" "יש לי דישונית למאה ליטר דושן."

ומדוע? ראשית, מדשנה יוצר מצלול של צ', כאילו נאמר מצ'נה. דישונית דומה במובן מסוים למכונית, למרות שהמשקל לא זהה, אבל הסיומת כן. היא נובעת מהמילה דישוון, שהרי המכשיר הוא כבר חלק מתהליך הדישוון. ולעניות דעתי המצלול שלו מתגלגל טוב יותר על הלשון וברור יותר לאוזן מאשר לאוזן. מדשנה.

דווקא בעניין תהליך הפירוק, הייתי מעדיף את השורש **רק"ב**, שכן התהליך שמתרחש בדישונית אינו שייך מיידית לדישוון של הקרקע, אלא לרקב. כך שלא הייתי משתמש ב"הדשנה" מסיבה תוכנית זו, וכמו כן מהסיבה שמניתי לעיל, של יצירת צ' בעת הגייה של המילה הדשנה (הצ'נה).

זאת ועוד: הרקבה, כשהיא נאמרת, גורמת בלבול עם הרכבה, אף היא מילה שמשמשים בה בחקלאות, ושימוש במילה "הרקבה" בדיבור יחייב, כך נדמה, הבהרות מתמידות.

לכן אני מציע **ריקוב**, שהוא שם הפעולה של הפועל בבניין פיעל רִקַּב. שכן הדישונית מרקבת באופן פעיל את הדושן, זה תפקידה. באופן הזה גם חילצנו את השורש רק"ב מההקשר הרגיל שלו, של תהליך פסיבי של רקב, ונתנו לו תפקיד אקטיבי: "הדישונית מרקבת דושן לשם יצירת דישוון טבעי ובריא לסביבה." וכמו כן, שם הפעולה ריקוב ייחודי ובלתי ניתן להבנה באופן מטעה.

יודי לביא

8. ראשית, נראה לי שהמילים מן השורש רק"ב מעוררות אסוציאציות שליליות והרי כדאי לחבב ולהפיץ את התהליך הטבעי הזה. מכיוון שכך הייתי מעדיפה את המילים מהשורש **דש"ן**. שנית, המילים המוצעות לקומפוסט אינן מוצלחות. כדאי להמשיך לחפש. שלישית, המילה **מדשן** נראית לי מתאימה לקומפוסטר כי היא מרמזת למכשיר, כמו מגהץ, ואילו לקומפוסטציה הייתי מציעה **דישון**, כי זה משקל המורה על תהליך.

נילי גולד

9. בנושא הקומפוסט אני בעד **דש"ן** – הגיוני מאוד, נשמע טוב, קשה לטעות במשמעות ובאיות, ידידותי למשתמש.

ד"ר רבקה אמית, מכון גיאולוגי

10. אני אוהב את הכיוון של **דש"ן**.

מיקי

11. אני נגד כל גזירה משורש רק"ב – זה גורם מידיית לגועל ולדחייה ומתקשר אסוציאטיבית למשהו שלילי שיש להתרחק ממנו ולהיפטר ממנו, ומדגיש את התהליך הביולוגי ולא את התוצאה החיובית והרצויה של התהליך. במקום לעודד את התהליך הידידותי לסביבה, מילה משורש רק"ב מעודדת להימנע ממנו.

ההוראה המקורית של "קומפוסט" היא "הרכבה" ולא "הרקבה".

אני בעד להשתמש בשם העברי של הקומפוסט שבשימוש כל השנים – **דשן**, וליתר פירוט "**דִשָּׁן צְמָחִי**". מכל הקומפוסטר הוא **מְדֻשָּׁנָה** ותהליך הקומפוסטציה – **הדְשָׁנוּת**

מיכל מריאן, עורכת לשון

12. אין סיכוי שמילה מהשורש רק"ב תיקלט. לעומת זאת השורש **דש"ן** נעים מאוד. **מְדֻשָּׁנָה** והדְשָׁנוּת מצוינות. דשונת קשה להגייה. דושן – סתם לא נשמע מוכר.

אולי מוטב להישאר בלשון נקבה. אולי **דְשָׁנָה**, כמו 'שְׁמֵלָה', או **דְשָׁנָה** (דושנה) כמו חוכמה – זה משקל אהוב בימינו, וחבל שיתייחד לתחום המחשבים.

נאורה

13. אני מעדיפה את המילים הנגזרות מן השורש **דש"ן** כי הוא יותר אופטימי עם מבט לעתיד טוב יותר! אני מציעה גם את המילה **מְדֻשָּׁנָה** לקומפוסטר (כמו "מברשת").

שולמית

14. אסור בשום אופן לבחור שם הקשור לריקבון, שכן לרקוב יש הקשר מסריח ושלילי! **מדשנה** לקומפוסטר נראה לי מצוין.

15. היות שהמטרה הסופית היא דשן, חשבתי על המילה **דשדשן** שמייצר דשן מרכב של פסולת אורגנית.

איציק זהר

16. שתי הערות מקדימות:

1. ב"ויקיפדיה" מופיע הערך "רקבובית" במושג של קומפוסט.
2. המילה **דשן** מופיעה כבר במילונים במשמעות של פוריות האדמה.
ולגופה של הצעה: אני תומך בכיוון של שורש **דש"ן** ולא רק"ב, ונראים לי המונחים שהוצעו לשורש זה, פרט לקומפוסט עצמו. כאן אני מעדיף לבחור במילה מאותו שורש אך במשקל שונה – **דשנית** (בחיריק).

מוטי ליאור

17. לדעתי, המילה **דשנת** קשה יותר להגייה, אך מתאימה יותר למשמעות המילה קומפוסט. מהמילה **רקבבת** לא משתמעת המשמעות של **דשון** / מחזור חומר אורגני, אלא ריקבון שאין לו תכלית.

קרן אפשטיין-מונסליזה, גני תקווה

18. אני מצדד בהצעות המילים מן השרש **דש"ן**. הצעות המילים מן השרש רק"ב דומות בהגייתן יותר מדי למילים מן השרש 'רכב'.

דשן (קומפוסט); **מדשן** (קומפוסטר); **הדשנה** (קומפוסטציה).
בברכת – והיו כדשן לאדמה,

מודי למדן, קיבוץ יגור

19. אהבתי ביותר את קומפוסט = **דשן**; קומפוסטר = **מדשנה**; קומפוסטציה = **הדשנה**. הצורה הזאת נשמעת הטבעית ביותר מבין ההצעות, והייתי מהמרת שמכולן – היא זו שתצליח להיכנס לשפה המדוברת (והרי זאת המטרה, לא?)

אורלי שגב, מרכזת הגנה על בעלי חיים, המשרד להגנת הסביבה

20. ההצעה הנראית לנו ביותר: **דושנת**, **מדשנה**, **הדשנה**.

זהבה ואבנר חנוך

21. לטעמי שלושת המונחים המבוססים על השורש **דש"ן** עדיפים, לא משיקולי עברית בהכרח, אלא משיקולי איכות הסביבה: האנשים שעוסקים בקומפוסט סובלים מתדמית של "עיסוק בזבל", והשורש רק"ב רק מחמיר את המצב. לעומת זאת, **דש"ן** נשמע דשן וטוב...

22. לא אהבתי את כל המילים המוצעות עבור קומפוסט ונגזרותיו מהשורש רק"ב, בגלל הקונוטציות השליליות של המילה. מעבר לכך, לדעתי ריקבון הוא פירוק בתנאים אנארוביים, בעוד שקומפוסטציה היא פירוק בתנאים ארוביים. לשורש דש"ן קונוטציה טובה, ואכן הקומפוסט מדשן את האדמה. אני בעד המילים: **דושן, מדשנה והדשנה.** יישר כח על היזמה.

אסנת לסק, מרכזת מיחזור וטיפול בפסולת בניין, מחוז ירושלים, המשרד להגנת הסביבה

23. לדעתי עדיף לבחור את המילים משורש **דש"ן** ולא משורש רק"ב על מנת שלא תהיינה אסוציאציות שליליות למחזור הפסולת האורגנית. אביגיל

24. קומפוסט – **דשונת** (להבדיל מדשנים אחרים, כימיים או סינטטיים) קומפוסטר – **דשן** (להבדיל ממדשן, מכשיר לפיזור דשן) קומפוסטציה – **דישנון** (לייחוד תהליך הקומפוסטציה). שמואל יהב

25. **דושן, מדשן, הדשנה.** נוגה מתנה-ביצן

26. מן האפשרויות המוצעות כאן, נראה לי שעדיף השורש **דש"ן** שהרי הוא חיובי ומזכיר את הפעולה המבורכת של הקימפוסט. אולי ניתן לחשוב בכיוון הזה יותר ולהזכיר את פעולת ההשבה לאדמה. גם במובן שאנחנו משיבים לה את שלקחנו וגם משיבים לה תודה על הנתינה. בהחלט קימפוסט זו פעולה מבורכת ואולי ניתן לתת לזה ביטוי בשפה. גל סלע

27. אני תומכת בהצעה שמחברת את המילה ל**דשן** ולא לרקובת. אמנם תהליך הקומפוסטציה הוא תהליך של ריקבון, אך ההקשר צריך להיות אחר כדי שהמילה תהיה אטרקטיבית וכך הסיכוי לשימוש בה יעלה. כרמית בן מאיר שלם, רכזת קהילה, קהילת תל אביב יפו והסביבה, החברה להגנת הטבע

28. הרעיון להשתמש בשורש **רק"ב** בהקשר לזה הוא נכון ויפה. אך יש יותר מדי הקבלות הומופוניות למילים אחרות והדבר ייצור בלבול גדול מדי לדעתי. לכן השימוש בשורש **דש"ן** כאן נשמע טוב יותר.

29. קומפוסט – דשן; קומפוסטר – מדשנה; קומפוסטציה – הדשנה.

נועה פלד

30. אני בעד שימוש בשורש דש"ן. מאד הגיוני וברור למה הכוונה, למעשה התהליך הזה מאפשר דשן...

31. לדעתי הכי מתאים: דושן, מדשנה והדשנה בהתאמה לקומפוסט, קומפוסטר וקומפוסטציה.

רותי ברגר

32. אני מציע לקרוא לקומפוסט דשניה.

יואב סולומון וולף, אני לומד בבית הספר הפתוח חיפה

33. לאור חיבורי לנושא הקומפוסט ובחינתי את ההצעות על"י לציין שאני מעדיף את השורש דש"ן.

ייתכן שהשורש רק"ב יביא לסלידה מנושא הקומפוסט ויגרום לו להיתפש כדבר שלילי ולא ישיג תוצאה רצויה של הגנת הסביבה. לעומת זאת דש"ן מדגיש את המרכיבים החיוניים של הקומפוסט. לכן שם העצם של תרכובת הקומפוסט עצמה צריך להיקרא לדעתי: **דישון**.

שחר

34. העברנו בין עובדי המשרד להגנת הסביבה את האיגרת של האקדמיה בעניין קומפוסט וקומפוסטר. המגמה הכללית היא להעדיף את השורש דש"ן, והנימוקים הם:

- **רקבובית** יש גם כאשר היא אינה "קומפוסט".

- השורש דש"ן נושא בחובו משמעות וקונוטציה חיוביות, של התוצר והשימוש בו.

לכשתתקבל החלטה נשמח אם תפנו את תשומת לבנו, כדי שנעדכן את המינוח באתר האינטרנט של המשרד להגנת הסביבה.

מיכל סלע, עורכת אתר האינטרנט, המשרד להגנת הסביבה

בעד רק"ב

35. חיפשתי ומצאתי שברשת התפשטה המילה **רקבובית** כתרגום המילה קומפוסט. במקומות

רבים משתמשים בה ממש כחלק מהדיבור הרגיל ורק בסוגריים מציינים (בלעז קומפוסט). מדוע

לא לשתף פעולה עם עברות עממי זה? לכן **רקבובית** – קומפוסט; **מרקבה** \ **רקבבן** –

קומפוסטר; **רקבוב** – קומפוסטיזציה.

36. קומפוסט – **רקבוב**; קומפוסטציה – **רקבוב**; קומפוסטר – **מרקב**.

פרופ' יגאל אלעד

37. קומפוסט – **תרכיב**; קומפוסטר – **תרכיבן**; מה שקורה בקומפוסטר – **התרכבות** (כמו

תרחיש

והתרחשות).

שיאל

38. **תְרִקְבָת** מוצלחת מאוד! והיחידה שמוצלחת, לפי דעתי, מבין החלופות האחרות; יש בה מן

הרמיזה לתרכובת, שמאוד רלוונטית והרי קומפוסט איננו ריקבון במובן הבסיסי של ריקבון, אלא יותר ריקבון שהותמר, חומר שסיים את תהליך הריקבון שלו והפך לאדמה. לכן **תְרִקְבָת** ממש לא מתאים... ודשן זה עניין אחר. קומפוסט איננו דשן. או יותר מדויק, לא כל דשן הוא קומפוסט.

גל

39. עד כמה שאני יודעת, המילה העברית לקומפוסט היא **רקבובית**. מה רע בה ולמה צריך

לשנותה?

אורלי מזרחי, דוקטורנטית באוניברסיטה חיפה

40. תהליך יצירת הקומפוסט הוא ביסודו תהליך מחזור המתרחש גם בטבע, וגם כהליך

מבוקר ומתוכנן ע"י האדם. הסיבה שאנו נדרשים למצוא מילה מתאימה בעברית קשורה כמובן לעלייה החדה במודעות למחזור ולערכי סביבה בשנים האחרונות.

אני חושב שנכון יהיה לשלב את ממד ה**מחזור** בשם הפעולה, למשל **מרקוב**, המ' בתחילה מרמזת על הקשר, כמו גם הדמיון במבנה ובצליל. זו מילה נוחה להגייה ולשימוש, שעשויה לעשות בהצלחה את הדרך משולחן האקדמיה לערמת הפסולת הלחה בפינת החצר.

מכאן ניתן לגזור גם את שם המתקן המשמש לתהליך המירקוב: **ממרקב** או **ממרקבת**. ייתכן שלשון נקבה מתאימה יותר כאן, כיוון שמדובר בעצם בכלי קיבול גדול...

הקומפוסט הוא התוצר של תהליך המרקוב, והוא עשוי להיקרא **תרכיב**, **מירקב** או אפילו **מירקבת**.

אם נשמור על הקשר למחזור – זה מזכיר לי שהצעתי בעבר לוועדה מילים לחומר גלם ממקור ממוחזר – **מיחזרים** או **תחזירים**.

אשמח להתעדכן בפעילות הוועדה ולייעץ לה ככל יכולתי. יש לי ידע רחב בתחומי התעשייה והסביבה, ואהבה גדולה לשפה העברית.

יפתח פריאל

41. אני שמחה לדעת שנושא הקומפוסטציה הגיע לידי מודעות כזו, שיוגדרו למילים הקשורות לנושא מינוחים בעברית! אני בעד שילוב המילים **רקובת – מרקבון – מרקבה**.
לאה בן אשר-גיל עד, מרחב הצפון, מקורות

42. אני בעד השם **רְקֵבֶת** (הנשמע כמו רכבת) לקומפוסט, והקומפוסטר הוא **מרקיבן**.
מרב נוב

43. קומפוסט – **רקובית**; קומפוסטר – **רקוביתון** או **רקוביטון**; קומפוסטציה – **תרקוביה** או **תרקובית**.
רינה סולומון

44. ע"פ ויקיפדיה קומפוסט – **רְקֵבֶבֶית** (מבחינת משמעות נראה מתאים).
גיא לסט, המשרד להגנת הסביבה

45. נראה לי כי ההצעות המתאימות ביותר הן: **ארקב, מארקב, ארקוב**.
שושנה קאסוטו-עברון (חקלאית)

46. השימוש בשורש רק"ב והמונחים אשר נגזרים ממנו **תרקובת, מרקבה והרקבה** מוצלחים בעיניי. זאת משום הדמיון הפונולוגי שלהם למונחים תרכובת, הרכבה, התרכבות וכו'. אם נשווה את המונחים "תרכובת" ו"תרקובת" נראה, למעשה, שהם מתארים תופעות כימיות הפוכות: יצירת חומר ופירוקו.

זה מזכיר במידת מה צורות הנגזרות מאותו שורש בדיוק אבל הטייתן בבנייני הפועל השונים מקנה להם משמעות הפוכה. למשל: **בָּרָא** (בנין קל) מול **בָּרָא** (בנין פיעל) או **הִשְׁרִישׁ** לעומת **שָׁרַשׁ** (בנין פיעל). הזהות הפונולוגית בין "רכב" ו"רקב" דומה לדמיון הפונולוגי שתואר לגבי נגזרות השורשים "ברא" ו"שרש" ובזה יופייה של הבחירה בשורש רק"ב.

ארשה לעצמי להוסיף שלקומפוסטציה כדאי לקרוא "**התרקבות**", הן משום שהמדובר בתהליך והן משום דמיונו ל"התרכבות" (למשל, 'היסודות מתרכבים ליצירת תרכובת והתרכובת מתרקבת ליצירת תרקובת').

ד"ר ישראלה בקר, כימאית וגם בלשנית

47. האם לא נקבעה לכך המילה **רקובית**?
דפנה שופי

48. אני עוסקת בתחום, ואהבתי קומפוסט = **תרכיב**, וכן הלאה בהתאמה.
רחל שבח סוכר

49. תַּרְקָב היא מידת נפח (לפי אבן-שושן שיעורו שלושה קבין) וכן כלי מדידה המכיל שיעור כזה. מקור המילה יוני. ראו להלן כמה דוגמות.

נראה לי שכדאי לנצל את המילה הזו, שכיום אין משתמשים בה, ולצקת בה תוכן חדש: קומפוסטר.

לתוצרת שמפיק התַּרְקָב מוצע לקרוא **רקובת** במשקל השאריות: פסולת, גרודת, קצוצת, שפוכת וכד'. השימוש במשקל הזה גם יבהיר שמדובר בשורש רק"ב ולא בשורש רכ"ב.

לפעולת ייצור הרקובת אפשר לקרוא **ריקוב**, כשם שתוצאת הפיסול היא פסולת ותוצאת הגירוד - גרודת, כך יפה לרקובת שתהיה תוצאת הריקוב.

דוגמאות מספרות חז"ל למילה תַּרְקָב:

משנה: תמיד, ג, ו: מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדמין. וארבעה כלים בידן. הטני והכוז ושני מפתחות. הטני דומה ל**תַּרְקָב** גדול של זהב מחזיק קביים וחצי. ו[ה]כוז דומה ל[קית]ון גדול של זהב. ושני מפתחות. אחד יורד לאמת [ה]שחי ואחד פותח כיוון.

שם, ה, ד: מי שזכה בקטורת היה נוטל את הכף. הכף דומה ל**תַּרְקָב** גדול של זהב מחזיק שלשת קבים. ו[ה]בזך לתוכו מלא וגדוש קטורת. וכסויי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלה.

ספרי, דברים: רצד: "לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה". יכול לא יעשה **תַּרְקָב** וחצי **תַּרְקָב** ורביע **תַּרְקָב**. תל "גדולה וקטנה". גדול שמכששת את הקטנה. ר' אליעזר אומ'. מנ' שלא יעשה אדם מידה בית ארבעת קבין להיות מודד בה בתוך ביתו. תל "לא יה' לך".

חנן אריאל

50. קומפוסט – **רקובית**; קומפוסטר – **רקובון**; קומפוסטציה – **התַּרְקָבּוּת**.

דניאל רה

51. קומפוסט – **תַּרְקוּבַת** (כמו תרכובת); קומפוסטר – **מַרְקָבָה** (כמו מרכבה).

יצחק יערי, ע"ד

52. **[נגד השורש רק"ב]** זה לא רקב ולא קשור בכלל לריקבון, ריקבון נחשבת למילה שלילית:

רקוב, שאינו בעל ערך, וכאן כדי להסביר את המילה קומפוסט: חס וחלילה לא ריקבון. השימוש הוא אדיר, החומר האורגני הופך למזון איכותי. תמצאו מילה שלא קשורה לריקבון. חבל לקלקל את הקומפוסט. קומפוסט האיכות שבחומר האורגני שהופך לאוכל.

עודד יפה, מנהל המעבדה, שלפ מעבדה חקלאית, רחובות

זב"ל ונגזרותיו

53. קומפוסט: ח' + זבל = **חִיזְבָּל**; קומפוסטר: **חִיזְבָּלָן**; קומפוסטציה: **חִיזְבָּוּל**.

לימור קטן

54. בשפת העם מכנים את הדשן 'זבל', לכן:
זביל, **זבלולית** (צירוף של בלילה + זבל); **זבלול** – שם הפעולה; **מזבלל** או **זבללן** – פועל או מכשיר.
אלון מגן

55. להלן הצעתי ובה אני נשענת יותר על האונומטופיאה של המילה. מה שמזכיר לי תהליך של ערבול: קומפוסטציה – **זבלול**; קומפוסטר – **זבלול**; קומפוסט – **זבללת**.
חנה בלאו

56. קומפוסט – **זבלול** (זבל בלול); קומפוסטר – **מזבלל**; קומפוסטציה – **זבלול**.
ירדנה שלומי

57. קומפוסט – **זביל**; קומפוסטר – **זבילית**; קומפוסטיזציה – **זיבלול**.
דב פוניו, ערד

58. קומפוסט – **זבל** אורגני; קומפוסטר – **זיבולית** / **זיבולית** אורגנית; קומפוסטציה – **הזבלה**.
אבי זלינגר

59. ההצעות של משפחתנו לשמות הנידונים הן:
קומפוסט – **שזבלת**; קומפוסטר – **משזבל**; קומפוסטציה – **שזבול**.
סהר, כרמל, נדב, דני וסמדר שרגא-מגן

דומן (ראו עוד צרור הצעות)

60. לא ברור לי למה לנטוש את לשון חז"ל, שהקדימה את המילה האנגלית באלף שנה ככל הנראה, ועולה עליה בהתאמה למציאות. הרי compost אינו אלא 'דברים ששמו יחדיו' או משהו כזה, ומקורו ברומית, ובלי שום רמז לשימוש העכשווי. אף נוצרות אי-הבנות עקב השימוש במילה דומה מאותו מקור שפירושו מאכל פרות וכד' שמכנים 'קומפוט' (על פי הצרפתית).
אכן השורש **רקב** נראה נכון, לעומת **דשן** ששימש לאפר בבית המקדש. ואם היום דשן הוא חומר כימי שמטייב את האדמה, אז כבר איננו מתאים לנו פה.
אבל מה עם השורש **דמן**? השכחתם את המילה התנ"כית?

דומן = קומפוסט או משהו דומה מאוד. והרי המילה פנויה, כי כבר אינה משמשת במקום זבל.

מדמנה = קומפוסטר;

הדמנה = שם הפעולה.

ואגב, הירוקים באמת כבר נוטשים את הקומפוסט, כי נודע שאיננו ירוק כל כך, ומביא זבובים ומחלות.

אליהוא שנון, קב' סעד

61. קומפוסט – דומן.

אסתי

מק"ק / מקמ"ק

62. מקמ"ק: קומפוסט – מקמקת; קומפוסטר – מקמקן; קומפוסטציה – מיקמוק, התמקמקות.

בשמת

63. רעיונות נוספים למילים עבריות עבור קומפוסט (כולן משורש "מק" – רקב).

קומפוסט – מק; קומפוסטר – ממוק; קומפוסטציה – מיקוי.

דני דורפמן

פר"ק (ראו עוד "צרור הצעות")

64. היות שמדובר בתוצר של תהליך פירוק ביולוגי ניתן, לדעתי, לבסס חלופות עבריות על

שורש המילה 'פירוק' הלא הוא פר"ק. ואז: תפרוקת, מפרקן והפרקה.

הידע האישי שלי בשפה העברית הוא מצומצם מאד ואיני יודע כצד מתיישבת הצעתי הנ"ל עם

כללי הדקדוק ואחרים אך אני מעדיף להשאיר זאת למומחים.

אם הצעתי משהו רע – עימכם הסליחה.

ברוך לוריא

65. שמחתי לקרוא על החיפוש אחר חלופה עברית למילה "קומפוסט". אני מבקש להציע

תפרקת.

אופיר ירדן

הצעות שונות

66. אולי מעכל (מלשון עיכול החומר האורגני).

השימוש בשורש רק"ב משדר תהליך "שלילי". שימוש בשורש דש"ן כגון "הדשנה" לתהליך

הקומפוסטציה.

קרני קריגר

67. שאר

שמי אלי שריד ואני חובב עברית מזה למעלה מארבעים שנה, מחקר, מקורות וכו'. הצעתי למילה לקומפוסט באה מהסלידה שמעלות מילים כמו רקב וריקבון מצד אחד, שמזכירות סירחון – להזכירכם: קומפוסט ממש לא מסריח, ויש בו רק תועלת ואין לו שום צדדים "רעים", הוא אכן עשוי משאריות (מזון בדרך כלל אבל לא רק), ולכן הצעתי: קומפוסט – שָאָרִיה (או שָאָרוֹן/שָאָרֶת); קומפוסטר – שָאָרִיוֹן; קומפוסטציה – השָאָרִיה (או שָאָרוֹת).
אלי שריד

68. תמ"ר, שב"ח, אשפ"ר

קראתי את הצעותיכם לחלופה עברית למילים קומפוסט, קומפוסטר וקומפוסטיזציה, ובתור מקמפסט ותיק, חסר היה לי ביטוי של מאפיינים מרכזיים בקומפוסט. אמנם הקומפוסט הוא תהליך של הרקבה וריקבון, אך יש בו גם יסוד מהותי של התחדשות. תהליך הקומפוסטיזציה הוא כעין פעולה אלכימית שבה זבל אורגני הופך לזהב, השארית והעודף נעשה לשפע הנותן חיים לאדמה, לצומח ומשם לחי (ואף לחי המדבר). ראוי בעיניי כי יסוד ההתחדשות וההתמרה שבהליך הקומפוסטיזציה ימצא ביטוי נאות בשם העברי.

אני מניח כי הצורך במציאת שם עברי לקומפוסט נובע מהפופולריות שלה זוכה הקומפוסט הביתי בשנים האחרונות. בעיניי ייצור קומפוסט בבית הוא תופעה חיובית שיש לעודד אותה, הדבר מביא לטיפול נכון יותר בפסולת ולחיבור של האדם לתהליכים הטבעיים. בהנחה שהשפה שותפה בעיצוב התודעה, חשוב כי המילה העברית לקומפוסט תהיה מושכת ובעלת קונוטציה חיובית, בניגוד למילים משורש רק"ב. בהנחה כי השפה משקפת את המשמעות העמוקה של המסומנים על ידיה יש לייצג במילה את תהליכי ההתחדשות הטבעיים הקשורים בקומפוסטיזציה.

לצורך העניין, אלו כמה ניסיונות לפיתרון.

א. אם קומפוסטיזציה הוא למעשה תהליך **התמרה**, ניתן לומר: קומפוסטר – **מתמרה**; קומפוסט – **תמָר**.

ב. על משקל טיוב, ניתן לומר כי הקומפוסט משבח את הקרקע ועובר בעצמו הליך של השבחה: קומפוסט – **תשביח**; קומפוסטיזציה – **תשבוח**; קומפוסטר – **מתשבח**.

ג. ניתן גם לשחק על שורש שפ"ר, המציין השתפרות ושיפור, וגם היפך מרפ"ש: קומפוסט – **אִשְפָּרָה** או **אִשְפָּר**; קומפוסטיזציה – **אישפור**; קומפוסטר – **מאשפר**.

ייתכן שהצעות אלו אינן מושלמות, אך גם אם תבחרו שלא לקבלם, אנא התייחסו ליסוד המתחדש והמטייב שבקומפוסט וליכולת ההשתנות שהוא מציע. ליופי התהליכים הטבעיים המתרחשים בתוכם שמהם יכולים אנו רק להתפעל וללמוד.

איתמר שטיינמץ

69. המלצתנו ממחזרן.

שושנה

70. הצעתי היא **דש"ר** (לסמל דשן אורגני). כך ניתן להתייחס ל**דישור** כפעולה ליצירת החומר, **דְשָר** לחומר עצמו, ו**ולדשר** (בנין פיעל) כפועל. נראה לי שהצליל חיובי דיו. אפשרות אחרת היא לקרוא לתוצר **דישור** (בחולם) והיתר לגזור בהתאם.

אהוד איטם, משרד החוץ

71. מאחר שהקומפוסט נתפס בעיניי כמשהו המחדש את הסביבה ואת עצמו בחרתי להציע את המילה הבאה: קומפוסט = **תְחֻדוּשָׁת**; קומפוסטר = **מְחֻדָּשֵׁן**; קומפוסטציה = **תְחֻדָּשְׁנוּת**.

מיכל אייל

72. חברי נדב אברוך הציע להתבסס על המילה **עידית**: קומפוסט – **עידנית**; קומפוסטר – **עידונית**; קומפוסטציה – **התעדנות**.

ארז סגל

73. הצעתי לחלופה למילה קומפוסט היא **קֶמֶס**. יש בה חלק מאותיות הקומפוסט, מצלצלת כמו קֶמֶש או קֶמֶל – מונחים שביסודם תהליכי אבדון החיות בצומח, והסיומת יש בה אזכור של מס"ס שקשור לתהליך ההרקבה (תְמָס): קומפוסטר = **קוּמָס / מְקֻמָסָה / מְקֻמָסָת**; קומפוסטציה = **קימוס**.

מרים ניגר

74. קומפוסטר = **הממחזר האורגני**; קומפוסט = מזון אורגני לצמחים משבח קרקעות.

מוטי בר

75. קומפוסט זה מ-compose שזה מלטינית ומשמעו לשים דברים ביחד, להלחין ולחבר. הדגש במילה קומפוסט הוא על ההכנה שלו מראש, על **התערובת** – ולא על התהליך שקורה אחרי – פירוק, ריקבון וכו'. לדעתי זה דגש חשוב – שכדאי שיישאר בתרגום – כי זה מראה כמה פשוטה העבודה שלנו. החלק שבו אנו מתערבים ומערבבים השאר זה קסם החיים. לכן אני מציע להשתמש בשורש הקיים – **ע"ב** מ'תערובת'. ייתכן ש**תערובת שיירים** זה מספיק אבל אם צריך מילה אז אני מציע: קומפוסטציה וגם קומפוסט – **תערובה / מערובה** (ואפשר גם דגש בב' אם רוצים).

יש לי בחצר ערימת תערובה משובחת!

קומפוסטר – **תערובן**.

אופק

76. קומפוסט – **טְבֵעוֹן / טְבֵן**; קומפוסטר – **טְבֵעוֹנִית**; קומפוסטציה – **טְבֵעוֹן**.

איתי מאירסון

77. מילים מלשון עפר: הפועל **לעפרר**; קומפוסט – **עפרור**, **עפרורית**; קומפוסטר – **עפרפר**, **עפרפרת**.

דני

78. קומפוסט – **תָּסֵס**; קומפוסטר – **מתססה**.

אורי סלען

79. קומפוסט – **מחמץ**; קומפוסטר – **מחמץ**; קומפוסטציה – **התחמצות**.

אלכס גורדון, ראש משרד הקישור

80. קומפוסט – **מפרון** ונגזרותיו לצורך העניין. הרעיון שהמפרון מפרה ומשביח את האדמה.

אליעזר גרוס

81. אני מציע לפנות לשורש **פר"ר**, המתקשר לתהליך ההתפוררות שכרוך בקומפוסטציה – כשם שהמילה האנגלית compost מתקשרת לתהליך ה-decomposition. ניצול השורש פר"ר מוביל לפחות לשני יישומים אפשריים:

1. השימוש שנעשה בקומפוסט אפשר לתארו כהפרייה. קרבת השורשים פר"י ופר"ר מעלה כאפשרות את משפחת המילים **הפְּרָה**, **מְהַפְּרָה** ו**הַפְּרוּר**, על משקל הנדסה, מהנדס והנדוס. דא עקא שהראשונה מאלה משתמעת כצורה בבניין הפעיל ולא מתאימה לחומר העובר את תהליך ה**הפּרוּר** (דחיתי את הצורה הַפְּרָר כי היא מתאימה מבחינה דקדוקית רק לפועל בבניין הפעיל). אולי תוצע חלופה טובה יותר להפּררה.

2. השימוש בקומפוסט למתן **תפארת** יתר לאדמה מעלה את האפשרות של ניצול השורש פר"ר בצורה המבוססת על המילה תפארת, ועל כן למשפחת המילים **תְּפַרְרָת**, **מְתַפְּרָר** ו**תְּפַרְרוּר**. אשמח לשמוע את תגובותיכם להצעות האלה.

הרווי בק

82. שלוש הערות לפני שאציג את ההצעה שלי:

- יובהר כי המוצר, המכשיר והתהליך – כולם נגזרים מאותו שורש של הרכבה, חיבור וערבוב. גם כאשר התהליך הכימי הוא פירוק הוא יוצר/מרכיב מחדש את הקומפוסט.

- ההצעה שלי הולכת אחרי הצליל (הפונטיקה) של ריקבון, אבל שומרת על ההוראה של ההרכבה.

- בדומה למילה מטמנה, שהצעתי בזמנו לאקדמיה, ומן המדמנה יצאתי למטמנה, גם בהצעתי זו אני מציע לשמור על האסוציאציה של הריקבון ולעבור לרכובית.

קומפוסט – רַכּוּבִית (או: רַכּוּבָה); קומפוסטר – מַאֲרָכֵב (או: מַרְכָּב); קומפוסטציה – אֲרָכּוּב (או: רִיכּוּב).

ישראל פלג

הלחמים

83. הרעיון הוא שילוב של מיחזור וזבל: קומפוסטר – מַחְזָבֵל או מַמְחָזָבֵל; קומפוסטציה – מַחְזָבּוּל; קומפוסט – מַמְחָזָבֵל. אני מקווה שניקדתי נכון.

חגי בן אשר

84. גם ממילים עבריות ניתן לעשות קומפוסט, ולשפר אותן בדרך זאת, ולכן אֲשַׁפֵּר או אֲשַׁפֶּרֶת שמקורם ב'אשפה משופרת'.

מני גל, קבוץ עין גדי

85. רַקְדָּשׁן (רקבובית + דשן)

לוי פרנקל

86. לדעתי השם הידידותי והקליט שמבטא את הקומפוסטר הכי טוב הוא פַּחְדָּשׁן המצאתי את המושג הזה לקומפוסטיינר שהוא סוג של קומפוסטר, אחרי 16 שנים של עבודה עם ציבור ועם קומפוסטרים הגענו ל-1700 קומפוסטרים מתוך כ-4000 משפחות. מצטער שלא התייחסתי להנחיות המדויקות ומקווה שהמושג ימצא מתאים לשימוש.

לא חייבים להטות את המונח, אפשר למצוא מילים אחרות לקומפוסטציה ולקומפוסט. הקומפוסט הוא דשן הרבה לפני כל דשן אחר. לקומפוסטציה הייתי בלצון קורא התארגנות, חומר אורגני שמתארגן מחדש, ויותר ברצינות אין לי כרגע הצעה.

ברוך קומפנן, מועצה אזורית משגב, מנהל אגף קיימות וסביבה

87. אני עושה קומפוסט באדיקות כבר 6 שנים ואף יזמתי פיילוט לקומפוסט עירוני בקריית שמונה, מקום מגורי הקודם (כעת אני מתגורר בשדה בוקר) – שנחל הצלחה ניכרת.

ניגש לעניין. ההצעות שראיתי באתר שלכם – בעיקר נסבות סביב השורש רק"ב שלדעתי בעל הקשר שלילי – ומעורר בי מחשבה על ריקבון, רקב וסרחון – ההפך הגמור לעניות דעתי, מקומפוסט מוכן – שניחוחו מזכיר לי אדמה דשנה ועשירה. כשאני חושב על קומפוסט, אני חושב על אדמה עשירה בחומרי מזון, על המשכיות, מחזוריו, יעילות, פריין ופוטנציאל.

קומפוסט – פּרִירֶגֶב – (פרי + רגב; פרי – תוצר הצמח, אותו אנו אוכלים, בעל אנרגיה רבה. פרי גם באה משורש המילים פריין והפריה - היכולת להפרות ולהזין את הקרקע. רגב מילה נרדפת לאדמה. קומפוסט הוא תהליך של יצירת אדמה מרקב של חומר אורגני – מפרי נוצר רגב.

לדעתי, למילה זאת הקשר חיובי והיא ממחישה את המחזוריות והמעבר מפרי לאדמה, תוך שימת דגש על עושר ופריון האדמה הנוצרת ואת ההמשכיות של התהליך הטבעי הזה של מזון שהופך לאדמה ושוב למזון.

קומפוסטר – **רגבן**, מכשיר היוצר אדמה...

קומפוסטציה – **ריגוב**, משחק מילים עם רק"ב ורג"ב, ולדעתי המונח יותר עדין ממה שהוצע ובעל הקשר ישיר לתוצר הקומפוסטציה – האדמה.

מקווה שהצעותיי תמצאנה חן בעיניכם ושמאמצי שלמצוא חלופה נאותה למילים הללו תישא פרי! אשמח לשמוע מכם! תודה על ההקשבה הפתיחות והשקיפות.

אסף חן, סטודנט לתואר מוסמך באוניברסיטת בן גוריון בתחום לימודי הסביבה

88. קומפוסט – **מקדשן** (נ'מק + דשן); קומפוסטר – **מקדשנון**.

צחי אסא

89. קומפוסט – **שבצמח**; קומפוסטר – **שבצימחית**; קומפוסטציה – **שבצימוח**.

מנחם סיני

90. קומפוסטר – **פחזור** או **פחזור**.

פרץ רודמן (מסר אופיר ירדן)

91. ראשית, קומפוסטציה אינה מתרחשת רק בקומפוסטר. אלא בעיקר ללא קומפוסטר. יתרה מכך, לדעתי, הקומפוסטציה בקומפוסטר אינה אידיאלית ואינה מושלמת. מאחר שאני סבורה שתפקידו העיקרי של הקומפוסטר הוא לחסוך פסולת ולא לייצר קומפוסט (הכמות המיוצרת בו זניחה למדי לשיטתי) אני מכנה אותו: **חפ** עם דגש בפ'. כלומר ההפך מפח **חוסך פסולת**.

אני לא אוהבת את ההצעות הקיימות מאחר שהן בעלות קונוטציה שלילית ועלולות ליצור רתיעה מהתהליך והתוצר החשוב. כמסבירה של חשיבות הקומפוסטציה כתהליך מחזורי וכמאמינה שהקומפוסט הוא המרכיב החי של הקרקע וזה שמאפשר חיים הייתי רוצה ואני מחפשת שם שיאפיין אותו ככה. אם וכאשר אמצא שם מתאים אשמח לידע אתכם.

דברת שוואב, הדר-עם

שונות

92.

"Kompost" as example – we congratulate you for looking new words in Hebrew, we think: Kompost is really estimable, so you could say: Kompost is recycling or becoming a valuable help for growing plants instead of damaging chemical fertilizers. Sorry, I cannot help in Hebrew. But: Bravo for your work!

Be blessed!

צורר הצעות

93.

דש"ן	חדש"ן	פר"ק
קומפוסט	דש"ן / דש"ן	תפרקת
קומפוסטר	דש"ן / מדש"ן	פרקן
קומפוסטציה	דש"ן	תפרוק

יורם שובל

94. קומפוסט, קומפוסטר וקומפוסטציה: הצעות לחלופות עבריות

הוכנו בידי: התלמיד אוקיין קוגן-שומרוני, כתי ד' 3, ביה"ס נטעים, רמת-גן, בשיתוף עם: אמיר שומרוני, הדוד של אוקיין, תל-אביב.

בראש הדברים יצוין **שנטעים**, שליד הפארק הלאומי ברמת גן, בו אוקיין לומד, הוא בית ספר לחינוך טבע וסביבה, ונושאי המחזור בכלל, ומחזור האשפה בפרט, מקבלים מקום רב חשיבות בתכנית הלימודים. ההפניה לקול הקורא של האקדמיה בעניין זה הגיעה עדינו (כמו לכל תלמידי בית הספר), מגב' מרב שרייבר, מנהלת בית-הספר, ביזמת תמי שחר, אם לתלמיד בית-הספר.

שמות משורש רק"ב – רקבובית, רקבנית, רקיבה (הרקבה)

בהתייחס להצעות הוועדה (כפי שהובאו בקול הקורא לציבור) לקבוצת השמות משורש רק"ב, יצוין תחילה שאצל אבן-שושן המונח **רקבובית** מופיע גם במשמעות קומפוסט: "רקבובית – הומוס, חומר אורגני (חלקי צמחים, אשפה, זבל בהמות וכו') שהרקיב והתפרד בתוך הקרקע והתקשר עם גרגרי-העפר; הרקבובית מטייבת את הקרקע ומגדילה את פוריותה." מקור המונח מהתוספתא, בהתייחסה להלכות תרומה, ומשמעותו הראשונית היא החלקים הרקובים בפרות האסורים בתרומה (תוספתא תרומות י', ג). בארץ ישראל המונח שימש גם להגדרת הקומפוסט הנגרף מירקות שהוחסנו זמן ממושך: "תחת שהיינו גורפין דבש (ירקות טובים ומתוקים) הרי אנו גורפין רקבובית" (ירושלמי פאה ז, ג)

החסרון של מילה זו לענייננו נובע מהמשמעות הקונוטטיבית השלילית האחרת של המילה (ריקבון גרידא). כנגד חסרון זה יש להעמיד את יתרונה בעצם קיומה של המילה במקורותינו בהוראתה המפורשת.

אם בכל זאת מבכרים להיצמד לשורש רק"ב, ובד בבד מבקשים להתגבר על החסרון האמור, מוצע להלן להחיות מילה נשכחת של הרמב"ם. הרמב"ם, בהתייחסו להלכות הפרות בעלי

הרקבובית לעניין תרומה, משתמש במילה **רְקֵבְנִית** במקום רְקֵבְבִית (לדעתי בשל טעות מעתיק): "הנְצֻלוֹת והרְקֵבְנִיות של תרומה – אסורות" (רמב"ם תרומות יא, ג). במשקלה זה¹ ההצעה מתאימה לשם מכשיר (כמו למשל: תפסנית, ובמיוחד: הדחסנית – גם היא מענף מחזור האשפה וכו'), והיא כמובן הקומפוסטר. יחד עם רְקֵבְבִית התלמודית (קומפוסט) ורְקֵבְבִיה (קומפוסטציה) הנגזרת בבניינה² מהן, הרי לפנינו מערך שמות המסתמך על מקורותינו למבכרים את השמות מגיזרוני השורש רק"ב.

למרות ההתאמה הטכנית (פיזיקלית-כימית) שבין הרקב ובין הקומפוסטציה, הרי עצם השימוש בשם משורש רק"ב בעל הקונוטציה החדלונית, עלול להחטיא את הממד החיובי של הקומפוסטציה כהליך מחזור. לפיכך נזקקנו לחיפוש חלופות אחרות.

שמות משורש נצ"ל – נְצוּלָה, מְנַצֵּלָה, הַנְצֵלָה או נָצַל, נְצָלָה, נְצָלוּל

בדברי הרמב"ם למעלה מופיע לצד הרְקֵבְנִית השם **נְצוּלָה**, ומשמעותו דומה לרְקֵבְנִית – החלק הרקוב של הפרי, ואולי כל הפרי הרקוב. מקור המילה הוא בשם המשנאי **נָצַל** – השאריות הרקובות של מי שנרקב בנוזליו (בד"כ בשר, אך גם פרות). הַנְצֵלָה במשמעותו זו מופיע במסכתות נזיר, אהלות וטומאה, וכן בספרות המקבילה הנלווית (תוספתא וכו'), ועניינו כמדיום המעביר טומאה. הרמב"ם בהתייחסו לעניין טומאה של עפר הקבר, מתאר עפר שנתלכלך בנצל המת ודמו. אפשר שמקור השם בשורש נצ"ל, בעקבות דרכן של הצד"י והזי"ן להתחלף. השימוש לענייננו עשוי להיות מתאים, בעיקר לאור המשמעות האחרת של השורש נצ"ל – מחזור. ולכן נְצוּלָה הרמב"מית או נָצַל המשנאי הוא הקומפוסט, ומהם, על פי גיזרוני המשקל עבור קומפוסט, קומפוסטר, קומפוסטציה בהתאמה: **נְצוּלָה, מְנַצֵּלָה, הַנְצֵלָה או נָצַל, נְצָלָה, נְצָלוּל**.³

שמות משורש זב"ד – זְבָדָה, מְזַבֵּדָה, הַזְבָּדָה

סנטיאגו דה קומפוסטלה – Santiago de Compostela, עיר עולי הרגל בגליסיה, קרויה על שמו של יעקב בן זבדי – אחד מתריסר השליחים של ישו, שהוצא להורג בירושלים בשנת 44 בפקודת המלך אגריפס הראשון, ושעל פי מסורתם, עצמותיו הגיעו שמה בדרך נס ונקברו בה. למרכיב 'קומפוסטלה' בשם העיר כמה פירושים מסורתיים, חלקם תאולוגיים. לענייננו מעניין הפירוש – שהוא ככל הנראה ההסבר ההיסטורי הנכון לשם, וגם המתאים למקרה של יעקב הקדוש: 'אדמת קבורה' – Composita Tella בלטינית, או בגרסה אחרת Compositellam כינוי לקבר, במשמעות 'ההרכב הנכון' (אצלנו: מנוחה נכונה). קומפוסטה – לשון נקייה (יופמיזם) להתפרקות הגופה בקברה. נראה אפוא שהמקור הלטיני של השם פה זהה לזה של הקומפוסט שלנו, כלומר: התפרקות החומר האורגני למרכיביו. בדרך המקרה שם אביו של יעקב השליח היה זבדי, וממנו ניתן לגזור את ההצעה למשימתנו. לשורש **זב"ד** בעברית שתי משמעויות: מתנה (כנראה מקור

¹ משקל פעלנית מופיע במקרא פעם אחת בלבד: רְקֵבְנִית (איכה ד 10), אך בלשון חז"ל הוא נפוץ מאד (ר' בן-ציון גרוס, המשקלים פעלון ופעלן במקרא ובלשון חכמים, ירושלים תשנ"ד, עמ' 97-98, המביא עשרות כאלה, כולם בלשון נקבה: -נית, -ניות), ומשמש בעיקר כשם הפועל (agent), כגון בישנית, גדפנית, עבדנית.

² לשם עוד "הרחקה" של רְקֵבְבִיה מקונוטציית הריקבון, עדיף אולי השם מבנין הפעיל: **הַרְקֵבָה**.

³ הַנְצָלוּל מובא לשם התגברות על חסרון הַנְצָלָה, התפוסה כבר בהוראה הנוהגת בעולם מוסכי המכוניות, המטוסים והמכוניות, לעניין שימוש חוזר בחלפים מתוך פריטים שכבר נגרטו משימוש, כפי שאומץ לשפתנו מהאנגלית: salvage.

שמו של זבדי, המקביל למתניה ולנתנאל); והשנייה: שכבת השמנת בחלב שהחמיץ. עניין ההחמצה – פותח מסלול סוגסטיבי לקומפוסט. מזה ניתן לגזור: **זָבְדָה**,⁴ **מִזְבֵּד**, ו**הַזְבָּדָה** – לקומפוסט, לקומפוסטר ולקומפוסטציה, ובכך לסגור את המעגל של יעקב הקדוש בן זבדי מקומפוסטלה, בתקווה שהנצחתו זו בעברית לא תעורר עילה נוספת לאנטישמיות הנוצרית...

שמות משורש דמ"ן – אחרון אך החביב מכולם – דוֹמָן, מְדָמָן, הַדְמָנָה

השם העתיק ביותר לקומפוסט מצוי במקרא, והוא דוֹמָן במשמעותו המידית: זבל שנוצר מהתפרקות חומרים אורגניים לשם טיוב האדמה. הופעתה הראשונה היא במלכים ב' בדברי אליהו (המובאים מפי יהוא) על איזבל: "וְהִיָּתָה נְבִלַת אֵיזָבֵל כְּדָמָן עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה" (ט 37). ירמיהו חוזה גורל זהה לעם הנוטש את תורת ה': "וְנִפְלָה נְבִלַת הָאָדָם כְּדָמָן עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה" (ט 21). משני פסוקים אלה נלמד כי דומן הוא תוצאת החומר האורגני המתפרק. למען הסר כל ספק, בפרק קודם ירמיהו מתאר את התהליך בפירוט: "בָּעֵת הַהִיא נָאֵם ה' וַיֵּצִיאוּ (וַיֵּצִיאוּ) אֶת עֲצְמוֹת מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת עֲצְמוֹת שָׂרָיו וְאֶת עֲצְמוֹת הַכֹּהֲנִים וְאֶת עֲצְמוֹת הַנְּבִיאִים וְאֶת עֲצְמוֹת יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם מִקְבְּרֵיהֶם. וַיִּשְׁטְחוּם לַשָּׂמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וְלִכְלֵל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אֶהְבּוּם וְאֲשֶׁר עֲבָדוּם וְאֲשֶׁר הִלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֲשֶׁר דָּרְשׂוּם וְאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם: לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקְבְּרוּ, לְדָמָן עַל פְּנֵי הָאָדָמָה יִהְיוּ" (ח 2-1).

ישעיהו מספק בנוסף לכך עוד תרומה חשובה לעניין: "כִּי תִגְוֹם יָד ה' בְּהָר הַזֶּה וְנִדְוָשׁ מוֹאֵב תִּתְחַתֵּי כְּהִדּוּשׁ מִתְבֵּן בְּמִי (בְּמוֹ) מְדָמָנָה" (כה 10). פסוק זה מתאר במדויק את פעולת ההדמנה:⁵ במקום שאליו נצברת הפסולת האורגנית, הקרוי מְדָמָנָה, דשים תבן לשם הוספת הסיבים האורגנים לדומן, ולשם בקרת ההחמצה. הרי לך הקומפוסטר המקראי בתיאורו המדויק! במשך הדורות נשתגר הביטוי בְּמִי-מְדָמָנָה (במקום בְּמוֹ מְדָמָנָה, כלשון הקרי של המסורה), במשמעות שלילית של מי ביוב, למרות שהנביא לא נתכוון לכך כלל: לא שיקוע מואב במי ביוב הוא העונש הנגזר עליהם, אלא השמדת מואב בקלות, היתה לקלות דִּישׁ התבן בתוך (במו) המדמנה (או למצער אם "בְּמִי": בתנאי הרטיבות המקלים של מי המדמנה). מטעם זה מוצע להפוך את המְדָמָנָה הנקבית לשם זכרי **מְדָמָן**, ובכך לשחררו מהייחוס השלילי של ביוב. למותר לציין שמְדָמָן הוא שם ממשקל הכלים כמו מְכַבֵּשׁ, מעדר וכו'.

רבנו **בְּחַיִּי** בן המאה האחת-עשרה מסרגוסה שבספרד של תור הזהב חידש והוסיף עוד את הפועל של דיִשׁון חקלאי בדומן: **דָּמָן**. הוא מתאר בספרו 'חובת הלבבות' את התהליך החקלאי של המטע (כדימוי מטפורי לתהליך דתי אחר): "...אדם שנטע אילנות, וניכש שורשיהם, וניקה האדמה מן הקוצים ומן העשבים, והשקה אותם בעת הצורך, ודָּמָן אותם, ואחר-כך הוא מייחל הפירות... (חשבון הנפש פרק ב).

הדימון הוא אפוא הדישון של הקרקע בדומן, הוא הקומפוסט.

יכול שהשורש דמ"ן הוא קרוב משפחתו (בחילוף הדל"ת והטי"ת) של השורש טמ"ן – המתאים גם הוא לפעולת ייצור הקומפוסט ולדישון בו.

⁴ זָבְדָה, להבדיל מזְבָּדָה – שמנת של חלב חמוץ.

⁵ או דָּמָן מבנין פיעל, או דְּמִינָה מבנין קל. לטעמנו הַדְמָנָה עדיפה בשל ההוראה היוצאת והמכוונת של שמות מבנין הפעיל.

לפיכך השמות דוֹמָן ומְדָמָן המתאימים לדרישותינו מצויים במקורותינו העתיקים בדיוק די נחרץ (קומפוסט וקומפוסטר); ומתוך הפועל דָּמָן של רבנו בחיי (בבניין פֶּעַל), שהוראתו דָּשָׁן את הקרקע, אין אפשר להשתמש בשם דָּמָן לתרגום קומפוסטציה, ולכן השימוש בבניין הפעיל הוא המתאים: **הדְמָנָה**.

בשל קרבתם הרבה, עד כדי זהות מוחלטת, של שמות אלה להוראותיהם המקבילות במקרא ובמקורות, ובשל עדיפותן הקונוטטיבית על שמות משורש רק"ב, תמיכתנו בבחירתן מועדפת.

אוקיין קוגן-שומרני, רמת גן
והדוד אמיר שומרני, תל אביב